

ZELENO IN DIGITALNO

Prehod k socialno-ekološkemu tržnemu gospodarstvu kot pogoj za zeleni prehod

Ekonomski in socialni komponenti moramo dodati še okoljsko dimenzijo, da postanemo zeleno-socialna tržna ekonomija.

Aleš Cantarutti, generalni direktor GZS

V Sloveniji smo po osamosvojitvi relativno hitro uspešno vzpostavili sistem tržne ekonomije, v minulih 30 letih pa dokazali, da znamo spoštovati na trgu temelječe gospodarstvo. Še več, menim, da smo na poti ekonomskega razvoja Slovenije uspešno dosegli stopnjo, ki jo lahko označimo za socialno tržno ekonomijo. Dokazali smo, da smo pri gospodarskem razvoju sposobni zasledovati evropske cilje po odprtem, skupnem trgu in svobodni konkurenci na eni strani ter družbene cilje po socialni vključenosti, relativno nizki stopnji neenakosti ter osnovnem varovanju okolja in naravnih dobrin na drugi strani. A tudi ta gospodarski model, glede na izzive današnjega časa, za Slovenijo ni več optimalen. Ekonomski in socialni komponenti moramo bolj pogumno dodati še okoljsko dimenzijo. Ogljična nevtralnost in varovanje biotske raznovrstnosti morata, ob splošni blaginji in socialni varnosti, postati osnovna cilja slovenskega gospodarstva.

Slovenija mora torej postati zeleno-socialna tržna ekonomija. Gre za spremembo družbene podstate in uresničitev zelenega prehoda, ki je pomembna za doseg tega cilja. Ključno pri tem je sodelovanje vseh deležnikov; gospodarstva, vlade, institucij znanja, sindikatov in civilne družbe, saj je potreben širok dogovor o tem, kakšno prihodnost želimo. Vsak dogovor, vsaka pogodba pa

prinaša obveznosti, ki jih morajo vse strani spoštovati.

Osnovna cilja slovenskega gospodarstva morata postati tudi ogljična nevtralnost in varovanje biotske raznovrstnosti.

Učinkovitost vladnih ukrepov

Presušene reke, rekordne temperature in požari so se minulo poletje zgrnili nad Evropo kot jasen opomnik, da moramo glede klimatskih sprememb delovati hitro in učinkovito. Žal poskuša večina vlad po svetu krizo globalnega segrevanja reševati s kratkoročnimi ukrepi in potrebno bo konkretnejše delovanje. Leta 2015 so tudi države članice EU podpisale in ratificirale Pariški sporazum ter se trdno zavezale njegovemu izvajanju. V skladu s to zavezo so se dogovorile, da bo gospodarstvo EU do leta 2050 prvo podnebno nevtravno gospodarstvo. Sedem let kasneje se, tudi v luči aktualne energetske krize, kar samo zastavlja vprašanje, kako uspešno je uresničevanje te zaveze. Več kot očitno je, da pri doseganju omenjenih ciljev nismo dovolj uspešni. Pojavil se je zanimiv izraz »tragedija horizonta« (Tragedy of Horizon), ki nakazuje nezmožnost usklajevanja ekoloških, ekonomskih, socialnih in političnih ciljev, kar naj bi nas vodilo v temno prihodnost. Dejansko se

pri zelenem prehodu postavlja kar nekaj dilem, s katerimi se soočajo vlade in strokovna javnost. Kako uskladiti kratkoročne finančne interese in dolgoročne okoljske zaveze, kako upravljati zeleni prehod, da ne bi zaradi višjih cen energentov najvišjo ceno prehoda plačale najrevnejše družbe ali kako predvideti spremembe večšin in vzorcev mobilnosti zaposlenih, ko bo prišlo do sprememb v naravi in lokaciji mnogih delovnih mest, so le nekatera izmed odprtih vprašanj, s katerimi se soočamo.

Glede večšin, ki jih zahteva zeleni prehod, se na GZS lahko pohvalimo, da pripravljamo projekt »Napovedi profilov prihodnosti za zeleni prehod« za ključne industrijske panoge.

Ob tem smo po mnenju evropskega gospodarstva soočeni tudi s pretirano regulacijo (obsežnim zakonodajnim okvirom) zelenega in digitalnega prehoda, kar nekateri to imenujejo kar »regulacijski cunami« (Regulatory Tsunami). Letošnje poletje in aktualna energetska kriza je verjetno tudi največje dvomljivce prepričala, da je zeleni prehod nujnost, ki ji ne moremo ubežati. Evropske vlade se zato ne zanašajo več le na skupne aktivnosti v okviru EU, ampak delujejo tudi v smereh, ki so po njihovem mnenju najbolj učinkovite za posamezne države. Naj navedem le primera dveh največjih: v Nemčiji se pripravljajo na temeljito prestrukturiranje

njihove industrije ob zavedanju, da ne smejo biti državljeni tisti, ki bi nosili največje breme stroškov tranzicije. Medtem pa francoska vlada že izvaja načrt za povečanje proizvodnje jedrske energije, s čimer podpirajo doseganje energetske brezogljičnosti.

Partnerstvo za zeleno industrializacijo Slovenije

V Sloveniji imamo priložnost slediti obema zgledoma, saj smo glede na pomen in obseg industrije v našem gospodarstvu zelo podobni Nemčiji, po drugi strani pa bi z drugim blokom JEK lahko občutno prispevali k ogljični nevtralnosti. Prepričan sem, da moramo prav v času gospodarske, okoljske in varnostne krize pričeti s procesom dolgoročnega in trajnostnega razvoja slovenskega gospodarstva. Slovenija je ena najbolj industrializiranih držav znotraj EU, zato je razumevanje trajnostne preobrazbe in prehoda na nizkoogljično, krožno in digitalno delovanje industrije ter gospodarstva nujno za našo prihodnost. Okvir strateških usmeritev na evropski ravni predstavljajo Zeleni dogovor in Evropska industrijska politika, na nacionalni ravni pa Strategija Razvoja Slovenije 2030, NEPN, Slovenska industrijska strategija, Strategija pametne specializacije in drugi ključni dokumenti.

Kot primer usmeritve naj navedem cilje, ki jih v kontekstu zelenega razvoja navaja aktualna Slovenska industrijska strategija. Ta predvideva prehod v nizkoogljično krožno gospodarstvo, razogljičenje energetske intenzivne industrije, trajnostno mobilnost in industrijo, temelječo na lesu in ostalih naravnih obnovljivih materialih. Kaže, da v Sloveniji vemo, kaj želimo doseči, a zaradi prepočasnega tempa zelene in tudi digitalne preobrazbe tvegamo izgubljanje konkurenčnosti v primerjavi s primerljivimi državami, izgubljanje delovnih mest in slabšanje pogojev za evropsko sofinanciranje. Temu se moramo s takojšnjim ukrepanjem izogniti, zato podpiramo ambiciozen projekt oblikovanja partnerstva večjih industrijskih podjetij, pristojnih ministrstev in agencij, ter raziskovalno-akademske sfere z namenom zagotavljanja celostnega podpornega

okolja za zeleni prehod industrije. Cilj omenjene iniciative je povezati vse ključne akterje za proaktivno in strateško sodelovanje z odločevalci ter oblikovati programe tehnične, finančne in komunikacijske pomoči za podjetja, ki na poti do podnebne nevtralnosti potrebujejo naložbe v tehnologije, človeške vire in nove načine upravljanja.

GZS pripravlja projekt »Napovedi profilov prihodnosti za zeleni prehod« za ključne industrijske panoge.

Vloga gospodarstva ali kaj počnejo podjetja

Doseganje ogljične nevtralnosti za podjetja predstavlja novo razvojno paradigmo, ki prinaša tako priložnosti kot nevarnosti. Pri tem je ustrezen »timing« ključnega pomena, saj bodo podjetja, ki bodo prva sprejela in celo poskušala oblikovati novo realnost, kot običajno pri takih razvojnih preskokih imela veliko prednost pred sledilci na trgu.

Tudi na podjetniškem nivoju pa prihaja do razkoraka med kratkoročnimi finančnimi cilji in dolgoročnimi razvojnimi, ki jih prinaša dvojni prehod. Pomembna je torej brezpogojna podpora lastnikov podjetij vodstvu pri izvajanju zelenih strategij. Večina svetovalcev podjetjem za uspešno zeleno transformacijo svetuje naslednje

Foto: Kraljart

ključne aktivnosti, ki jih morajo vključiti v svoje poslovanje:

- tesnejše sodelovanje, krepitev odnosov s svojimi partnerji oziroma strankami (podjetja morajo zgraditi globlje odnose s strankami, saj bodo le z natančnim poznavanjem delovanja in zahtev strank lahko učinkovito zasledovali njihove cilje pri zmanjševanju emisij ter porabe materiala in energije);
- podjetja morajo nove tehnologije postaviti v središče razvojnih priložnosti (vloga novih tehnologij ni več le v omogočanju novih poslovnih strategij, ampak postajajo temelj novih priložnosti za rast);
- nujna je prilagoditev internih prioritet pri delovanju organizacij (doseganje ogljične nevtralnosti mora postati osrednji cilj, srce delovanja podjetja, zato je potrebna tudi globoka transformacija podjetniške kulture).

Tudi mnoga slovenska podjetja so sprejela zaveze za doseganje ogljične nevtralnosti in skladno s tem že izvajajo številne aktivnosti, kot so prehod na obnovljive vire energije in druge nizkoogljične energente, uvajajo trajnostno mobilnost, krožno gospodarstvo itd. ... Ta podjetja po pravilu občutno vlagajo v razvoj, iščejo nove, inovativne rešitve ter so pogosto tudi prejemniki GZS nagrad za inovacije. Naštetimo nekaj primerov:

- **TPV Automotive** svoje izdelke razvija po konceptu »lightweight«, s katerim prispeva k manjši porabi in večji ekološkosti vozil ter jih izdeluje s povsem novimi pristopi in tehnologijami, ki prav tako omogočajo znatno zmanjšanje ogljičnega odtisa;
- **Jub** že več desetletij sam proizvaja elektriko v treh malih hidroelektrarnah, s katerimi zadosti skoraj četrtini potreb po elektriki v dveh proizvodnih obratih;
- **BSH Hišni aparati d. o. o. Nazarje** izvaja različne energetske projekte, saj se je Bosch že leta 2020 zavezal, da bo postal ogljično nevtralno podjetje (na primer energetske projekta vrtin, s katerim izkoristijo vso notranjo odpadno toploto, sončne elektrarne na strehah, elektrifikacija voznega parka, razvojni

projekti za uporabo recikliranih plastičnih materialov ...);

- **Domel** z inovativnimi rešitvami na področju elektromotorjev vstopa v nove platforme električnih vozil in tako prispeva k zmanjšani porabi energije med obratovanjem, zeleni mobilnosti, energetske učinkoviti vožnji ter s tem nižjim emisijam toplogrednih plinov;
- **Steklarna Hrastnik** vlaga v lastne sončne elektrarne za povečanje deleža oskrbe z obnovljivimi viri energije, hkrati pa intenzivno razvija projekte za zamenjavo zemeljskega plina z zelenim vodikom. V lanskem letu so tako na trg plasirali trajnostno steklenico, narejeno s pomočjo zelenega vodika in recikliranega stekla.

Med podjetji se za doseganje skupnega cilja ustvarjajo tudi povezana partnerstva, kot na primer sodelovanje **Leka** in **Energetike Ljubljana**. Odpaden parni kondenzat iz ljubljanske Lekove enote prevzema Energetika Ljubljana in jo umešča v svoj sistem daljinskega ogrevanja. Odvečna toplota iz proizvodnje se tako

porabi za ogrevanje stanovanj in omogoča bistven prihranek energije in vode ter zmanjša emisije CO₂ v ozračje.

V slovenskem NOO je za zeleni prehod namenjenih 639 milijonov evrov.

Financiranje zelenega prehoda

Evropska komisija je ob krizi, ki jo je povzročil virus covid-19, oblikovala obsežen sklad za financiranje aktivnosti iz Načrta za okrevanje in odpornost (NOO). Sredstva iz tega sklada so namenjena tako zagonu evropskega gospodarstva po zdravstveni krizi, kot tudi razvojnim projektom, ki jih podpira komisija. Med temi ima ob digitalizaciji pomembno mesto tudi zeleni prehod. Države članice EU so se morale zavezati, da bodo vsaj 37 % pripadajočih sredstev iz NOO namenile za doseganje okoljskih ciljev.

V praksi (glede na že izvedena plačila) se je pokazalo, da področje zelenega prehoda ni med prioriteta, saj je med

šestimi vsebinskimi stebri po količini izplačanih sredstev šele na četrtem mestu. Čeprav so države v svoje Načrte za okrevanje in odpornost projekte zelenega prehoda postavile zelo ambiciozno in jim namenile veliko pozornosti, še vedno ni povsem jasno, kakšna je dejanska absorpcijska sposobnost evropskih sredstev za to področje. Samo sedem izmed 27 držav članic EU je v prvem letu črpanja sredstev iz NOO doseglo začrtane plane in v mnogih državah že danes vedo, da načrtovanih sredstev do konca leta 2026 za to področje ne bodo uspeli počrpati.

In kje je pri tem Slovenija? V slovenskem Načrtu za okrevanje in odpornost, ki je po naknadnem znižanju vreden 1,52 milijarde evrov, je za zeleni prehod namenjenih dobrih 42 % ali 639 milijonov evrov. Pomemben bo tudi večletni finančni okvir 2021 – 2027, iz katerega bo Slovenija lahko počrpal za 3,1 milijarde evrov evropskih sredstev. Od tega naj bi bilo na MGRT za zeleni prehod in krožno gospodarstvo za podjetja predvidoma na voljo 55 milijonov evrov. Premalo? ■